

Wprowadzenie

Problematyka rodzicielstwa zastępczego skupia coraz większą uwagę środowisk naukowych. Wpływ na to mają dokonujące się przemiany modelu i funkcji rodziny powodujące jej dezintegrację. Ona z kolei utrudnia prawidłowe jej funkcjonowanie, a tym samym zaburza prawidłowy rozwój dziecka. Po wyczerpaniu wszystkich sposobów wsparcia rodziny lub gdy wymaga tego bezpieczeństwo, dziecko zostaje umieszczone w zastępczym środowisku opiekuńczo-wychowawczym¹. Szczególnie preferowaną obecnie formą opieki rodzinnej nad dzieckiem osieroconym jest rodzina zastępcza. Jest ona optymalną formą opieki i najbardziej zbliżoną charakterem do rodziny naturalnej. Stanowi formę wsparcia rodziny naturalnej podopiecznego, a jednocześnie zaspokaja najważniejsze potrzeby dziecka oraz zapewnia mu warunki do życia i wychowania odpowiednie do jego poziomu rozwoju oraz stanu zdrowia².

Analizowana problematyka rodzicielstwa zastępczego jest szczególnie ważna ze względu na ustawiczne zmiany w polskim systemie prawnym, dostosowującym się do standardów europejskich, w których prym wiodą rodzina i rodzinne formy opieki nad dzieckiem, natomiast wszelkie działania służb społecznych mają stanowić warunek prawidłowego rozwoju dziecka oraz zagwarantować mu stabilność i poczucie bezpieczeństwa³.

W podejmowanej przez nas dyskusji łączą się dwie kluczowe perspektywy poznawcze – teoretyczna i praktyczna, a więc formalny wywód oraz nieformalna refleksja. Publikacja ma charakter teoretyczno-empiryczny i może być użyteczna jako punkt odniesienia nie tylko w opracowaniach naukowych, ale także w praktyce życia codziennego. Zatem jest ona adresowana do szerokiego kręgu odbiorców: pedagogów, psychologów, socjologów, pracowników społecznych, ustawodawców, samorządowców, rodziców zastępczych i kandydatów do tej funkcji, a także studentów nauk społecznych oraz naukowców zajmu-

---

¹ P. Kaszubska-Dziergas, *Zaangażowanie ojców zastępczych w opiekę i wychowanie dzieci w rodzinnych domach dziecka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2020, s. 165.

² M. Ruskowska, *Rodzina zastępcza jako środowisko opiekuńczo-wychowawcze*, Wydawnictwo Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2013, s. 4–5.

³ *Ibidem*, s. 5.

jących się problematyką rodzicielstwa zastępczego w aspekcie teoretycznym i empirycznym.

Całość opracowania została podzielona na dwie dopełniające się części tematyczne: *Współczesne rodzicielstwo zastępcze – dylematy i wyzwania* oraz *Edukacja, animacja społeczna i współpraca środowiskowa na rzecz poprawy jakości funkcjonowania rodzin zastępczych*. Na strukturę całości książki składają się: wprowadzenie, dziewięć rozdziałów, zakończenie i rekomendacje, noty o autorach oraz streszczenie.

W rozdziale pierwszym Patrycja Kaszubska-Dziergas opisuje tematykę (nie)łatwego rodzicielstwa zastępczego w dobie przemian, wyraźnie eksponując ważność roli rodziców zastępczych w życiu dzieci osieroconych naturalnie lub społecznie oraz potrzebę zmian systemowych, w tym głównie deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej oraz profesjonalizacji rodzicielstwa zastępczego. W rozdziale drugim Agata Skalec-Ruczyńska prezentuje wyniki swoich badań naukowych dotyczących stosunku osób pełniących funkcję zawodowych rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego do profesjonalizacji ich roli. W rozdziale trzecim Aleksandra Wilk omawia problematykę zakazu kontaktu rodzica biologicznego z dzieckiem przebywającym w pieczy zastępczej, głównie w kontekście regulacji prawnych Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. W rozdziale czwartym Leszek Waga podejmuje się metaanalizy związku teorii z praktyką w problematyce rodzin zastępczych w wybranych czasopiśmie pedagogicznych. W rozdziale piątym Elżbieta Turło-Boberek na podstawie Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej omawia dwie główne formy wsparcia rodziny, którymi są praca z rodziną oraz pomoc w opiece i wychowaniu dziecka. W rozdziale szóstym Danuta Hryniewicz prowadzi wywód: rodzic zastępczy – zawód czy hybryda? Podkreśla zwłaszcza wielozadaniowość oraz pracę w wielu obszarach – często bardzo różnych od siebie, którą podejmują rodzice zastępczy ze swoimi podopiecznymi. W rozdziale siódmym Edward Nycz omawia zagadnienia zmian cywilizacyjnych powodowanych ideami oraz religią. Człowiek współczesny traci kompas służący do poruszania się w codzienności, szczególnie w hiperrzeczywistości formatującej go poprzez natłok konstrukcji i dekonstrukcji pojęć ideologicznych. Pedagogika może i powinna umożliwić człowiekowi zrozumienie jego sytuacji cywilizacyjnej. W rozdziale ósmym Elwira Balcer prezentuje wyzwania rozwojowe i wychowawcze na drodze do dorosłości – od okresu prenatalnego po okres dzieciństwa, dorastania oraz wczesnej dorosłości. W rozdziale dziewiątym Katarzyna Jarosz omawia logoprofilaktykę jako koncepcję wspierającą wielowymiarowy rozwój dzieci i młodzieży ze szczególnym zwróceniem uwagi na noetyczny wymiar osobowości oraz przygotowanie ich do radzenia sobie z przeciwnościami losu poprzez działania ukierunkowane na odkrywanie sensu życia i urzeczywistnianie wartości egzystencjalnie znaczących.

Redaktor naukowa dziękuje wszystkim autorom za przygotowanie tekstów do publikacji, natomiast recenzentom – za wskazanie możliwości doskonalenia tekstów autorskich. Instytut Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Opolskiego składa podziękowanie Stowarzyszeniu Rodzin Zastępczych „Dobra Rodzina” w Kędzierzynie-Koźlu za dotychczasową – bardzo owocną – współpracę w obszarze badań nad rodzicielstwem zastępczym. Podziękowania należą się także dyrekcji Wydawnictwa Uniwersytetu Opolskiego za pomoc w wydaniu niniejszej książki.

Autorzy tekstów oraz redaktor naukowa mają nadzieję, że oddana do rąk Czytelników książka wzbudzi szerszą społecznie refleksję i stanie się punktem wyjścia do aktywnej współpracy decydentów, rodzin zastępczych i społeczeństwa w rozwiązywaniu zagadnień i problemów w niej przywołanych.

Patrycja Kaszubska-Dziergas